

De geschiedenis wijst uit, dat op elke abnormale of wil men liever: op elke groote Reformatie betrekkelijk spoedig inzinking volgde.

Aldus verliep het in de 17de eeuw. De vlam van het geloof daalde. Men hield vast aan de uitwendige vormen, maar de reformatische kracht bleek uitgeput. De periode van verstijving, van bevrozing, of zoo men het meer gebruikelijke woord verkiest, van verstening werd ingeluid, welke straks gevolgd werd door die van algeheel verval. Dit verval werd door tweërlei oorzaak verhaast. Vooreerst ontstond er een conflict tusschen geloof en weten. In wijsgeerige stelsels dier dagen begon de menselijke rede zich te emancipeeren van de openbaring Gods. En de kerken konden zich aan den invloed van dit rationalisme niet onttrekken. Vervolgens brak er nog een conflict uit tusschen geloof en gevoel. De valsche mystiek deed allerwege haar intrede. De valsche bekommernis vierde hoogtij. De geloofs-zekerheid werd als iets zeldzaams en voor de meesten onbereikbaar beschouwd. Dit kon niet anders dan op schade uitloopen voor het persoonlijke geloof. Op het eind der 18de en in het begin der 19de eeuw vertoonden onze kerken dan ook een alleszins mistroostig beeld.

Daardoor werd de behoefte aan een nieuwe abnormale Reformatie geschapen. Gelukkig kwam deze in de 19de eeuw ook tot stand. Gestoemd en voorbereid door het Reveil braken in '34 en '86 reformatische acties zich baan. God schonk ons mannen met diepen blik in de Schrift, buitengemeenen historischen zin, fijn aanvoelen van de psychische gesteldheid der geloovigen in hun tijd, open oog voor de veranderende omstandigheden, stoutte denkracht en machtige dictie. En wij doen stellig niemand onrecht, wanneer wij hier het driemanschap Kuyper, Rutgers en Bavinck noemen als de meest invloedrijke leiders, die een stempel hebben gezet op onze kerken.

Zal de inzinking nu uitbliven?

Stellig niet, wanneer onze kerken niet op haar hoede zijn.

Het ligt in den aard der zaak, dat wanneer een actie veel energie heeft gevorderd, er dan naar rust wordt verlangd. Men is tevreden met de verkregen resultaten en meent, dat men daaraan voor langen tijd genoeg heeft. Het type van de satisfait, den voldane, treedt op den voorgrond.

En is er wel iemand schadelijker voor de kerk dan de fidèle satisfait, de voldane geloovige?

Alle zeilen moeten daarom hijgezet om de inzinking, die op zichzelf noodwendig schijnt, indien mogelijk te verhoeden.

Of eigenlijk is ze niet meer te verhoeden.

In zekeren zin is ze er reeds.

Nemen wij geen symptomen waar, die er op duiden, dat de stilstand, de voorbode van den achteruitgang, reeds tot ons is gekomen?

Mogen wij de teekenen, welke waarschuwen, dat de onthindende factoren weleens overheerschend konden worden, alle voor bedrog verklaren?

Het zou onverantwoordelijk zijn zich te ontveinzen, dat metterdaad zulk gevaar dreigt.

Daarom de handen ineen geslagen!

In Christus' kracht gepoogd de inzinking te stuiten!

In vertrouwen op den nooit rustenden heilsarbeid van den Geest gebeden en gewerkt aan de verdere reformatie onzer kerken!

Er bruist, Gode zij dank, weer reformatisch leven.

Er brandt weer reformatische ijver.

Met 's Heeren hulp die dan aangewakkerd!

Dan zullen de zegeningen der reformatische beweging ook buiten het kerkelijk terrein uitvloeien.

Want de kerk heeft een plaats ontvangen in het hartje van het leven.

Waat zij op, dan zal alles om haar heen herleven.

De kerk is het hoofkwartier van den geestelijken strijd, die over heel de linie van het leven door den Christen wordt gevoerd.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Pikante vroomheid.

Want er zal een tijd zijn, wanneer zij de gezonde leer niet zullen verdragen; maar ketelachtig zijnde van geboor, zullen zij zich leeraars opgederen naar hun eigen begeerlijkheden.

En zullen hun geboor van de waarheid afwenden, en zullen zich keeren tot fabelen, 2 Tim. 4: 3, 4.

De hedendaagsche beteekenis van het woord „ketelachtig“ brenge bij het mediteeren over bovenstaand Schriftwoord niet op een dwaalspoor.

Ketelachtig of kitteloorig is voor ons hetzelfde als lichtgeraakt. Wij noemen iemand ketelachtig, wanneer hij, als hij iets hoort, dat hem niet naar den zin is, dadelijk opstuift of tenminste zijn ontevredenheid doet blijken.

Maar onze vadersen verstonden er iets anders onder.

De Kanttekenaren verklaren terecht: d.i. hebbende een hart en ooren, die jeuken naar wat nieuws en vroemds.

Men zou hier kunnen vertalen: maar verlangend (of om een volksuitdrukking te bezigen: tuk) op wat het oor kittelt, zullen zij zich leeraars vergaderen naar hun eigen smaak.

De menschen, die hier geteekend worden, zijn niet de spotters, die er in het eind der dagen zullen opstaan.

Zij zijn geen pure ongelooovigen.

Neen, zij willen alleszins godsdienstig zijn.

Zij begeeren de vroomheid bij te houden.

Alleen moet die vroomheid gedurig iets prikkelends, iets pikants hebben.

Anders aardt zij niet.

Deze pikante vroomheid is in alle opzichten de tegenhanger van de cliché-vroomheid.

De laatste mint het gangbare, het algemeene, het onpersoonlijke.

De pikante vroomheid daarentegen wordt al kribbig, zodra ze iets verneemt wat op „geijkte“ termen gelijkt.

Van al wat reeds eenigszins gewoon is heeft zij een afkeer.

Zelfs kan zij naar het Apostolische woord de gezonde leer niet verdragen.

Het oude evangelie vervelt haar.

Altijd diezelfde waarheden aan te hooren, vermoeit haar.

Het is voor haar niet alleen een kwestie van vorm, maar ook van inhoud.

Daarom kan zij zich onder de gezonde prediking niet schikken.

De Apostel schrijft, dat zij, die zulk een vroomheid zijn toegedaan, zich leeraars kiezen naar hun eigen smaak.

En ook dan houden zij het gemeenlijk bij één leeraar niet lang uit. Zij vergaderen zich een hoop leeraars. Bevalt de een hun niet meer, dan begeven zij zich naar den ander. Zij willen vrijheid van beweging. Zij laten zich niet opsluiten.

Is van deze profetie aangaande de laatste dagen niet reeds veel ook in onzen tijd verwerkelijk?

Heeft de dusgenaamde buitenkerkelijke vroomheid ooit zoozeer gebloeid als thans?

En is het die buitenkerkelijke vroomheid niet vooral om het pikante te doen?

Zij wenscht iets anders te bieden dan in de kerk wordt vernomen.

Zij bindt zich aan geen historische vormen, maar ook niet aan de historische en toch eeuwige waarheid der Schrift.

Shibboleth is hier de smaak van groter of kleiner kring.

Die smaak moet gestreeld.

Anders loopen de menschen weer weg.

En het moet toegestemd, dat het klimaat van heel onzen tijd deze pikante vroomheid ongemeen begunstigt.

Het is immers een tijd, waarin een groot deel van het publiek leeft bij de bioscoop.

Men wil altijd wat anders.

Prikkellectuur vindt geweldigen aftrek.

Sensatie schijnt een levensbehoefte te zijn geworden.

Daarom kan het niet verwonderen, dat de vroomheid hiervan den terugslag ondervindt.

Men wil wel vroom zijn, maar dan moet men op iets sensationeels kunnen rekenen.

Men moet er heerlijk bij lachen, heerlijk bij weenen, heerlijk bij rillen kunnen.

Het mag ook luguber, door en door akelig zijn.

Het mysterieuze moet vooral lang bewaard blijven.

Men wil in spanning worden gehouden.

Paulus voorspelt, dat men zich zal keeren tot fabelen.

En is dit niet uitgekomen?

Is de verdrinking niet het voedsel van vele „vromen“?

In die uiterste konsekwentie kennen wij de pikante vroomheid niet.

Maar worden er ook geen beginselen van waargenomen?

Gaan sommigen in hun op zichzelf gerechtvaardigde strijd tegen de cliché-vroomheid niet te ver naar de andere zijde?

De prediking heeft tot roeping tijd-prediking te zijn. Ze mag niet spreken in de taal van honderd of van vijftig, zelfs niet meer van twintig jaar terug.

Daarvoor leven we veel te snel.

Zij mag niet doen alsof het woord van God geen bijzondere boodschap voor onze dagen heeft.

Zij heeft zich te hoeden voor het vervelende genre. Maar aan den anderen kant mag zij ook nooit aan de zucht naar het pikante toegeven.

Ze zij frisch, maar niet buitenissig.

Wie al zijn voedsel overgoten kreeg met pikante saus zou spoedig maaglijder worden.

Zoo ook, wie steeds naar iets pikants in de vroomheid zoekt, zal spoedig de gezonde waarheid niet meer kunnen verteren.

Wie een prediking eischt, waarin op de lachspieren wordt gewerkt, waarin veelvuldig moderne dichters worden geciteerd, waarin het eene verhaal na het andere wordt opgedischt, die overloopt van „rake zinnen“, heeft nog nooit recht bedacht, dat de predikant een gezant van Christus behoort te zijn.

Echte vroomheid heeft aan het pikante geen behoefte.

Als uw ziel gedrukt wordt door haar zonden, verlangt zij niet naar een aardigheid om erdoor te worden opgebeurd.

Als gij vurig begeert van uw kindschap nader verzekerd te worden, dan verwacht ge niet, dat de Heilige Geest door kortswijl uw bede zal verhooren.

Als gij op uw sterfbed laagt en iemand, die de kunst verstaat om het oor te kittelen zou zich toegang tot uw legerstede hebben verschaft, gij zoudt verzoeken hem te verwijderen.

Echte vroomheid heeft geen prikkels van buiten noodig.

Zij wordt van binnen uit geprikkeld om zich in Christus te verliezen, om aan de wereld Gods lof te vertellen.

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

De Generale Synode.

III.

Het is, gelijk vanzelf spreekt, niet mogelijk om in een rubriek als deze alle besluiten der Generale Synode de revue te laten passeeren, en onze lezers zullen m.i. dankbaar zijn, wanneer ik hun het meeste spaar. Voor grensregelingen en dergelijke op zichzelf zeer zeker belangrijke zaken ontbreekt zelfs op de Synode alle belangstelling, en het zou al 'n groot wonder wezen wanneer een buitenstaander, of hij moet zelf in het geval betrokken wezen, zich voor zulke adiaphora interesseerde. Zoo staat het eigenlijk ook met de meeste tuchtkwesties, die een voorbereidende commissie lang kunnen ophouden, en den rapporteur meestal veel werk verschaffen, en — al deze besognes wil ik stilzwijgend voorbijgaan.

Er zijn wel belangrijker beslissingen genomen.

Ik denk hier b.v. aan het antwoord dat de Synode gegeven heeft op een vraag van de Classis Harderwijk, of het geoorloofd is op stichtingen met de verpleegden het Heilig Avondmaal te vieren, en of ook nietgereformeerden, d.i. niet-leden der Geref. Kerk aan het Avondmaal mogen deelnemen. De Synode verklaarde eenstemmig, geheel accoord gaande met het rapport van prof. Kuyper, dat tegen zulk een bediening van het Avondmaal, mits in tegenwoordigheid en op last van den kerkeraad, op wiens grondgebied de stichting ligt, geenerlei bezwaar bestaat, en ook niet-leden, zoo ze geen gelegenheid hebben om elders den dood des Heeren te verkondigen, en verklaren met onze Belijdenis in te stemmen, kunnen worden toegelaten. Zelfs sprak de Synode uit dat het gebruik van afzonderlijke bekertjes, indien dit op medisch advies noodzakelijk is, niet mag worden geweigerd, en ook hiertegen verhiel zich geen enkele, zelfs geen waarschuwende stem.

Dit besluit is van veel beteekenis voor onze stichtingen.

Niet dat hiernede een nieuwigheid is ingevoerd, want een kerkeraad mag samenkomsten der gemeente houden in welk gebouw het hem goeddunkt, en de bediening van het Sacrament doen geschieden op iedere plaats, waar dit noodig kan zijn. Wij zijn gelukkig niet aan steenen of houten gebouwen gebonden. Heilige huizen kennen wij niet. Indien b.v. de Kerkeraad van Harderwijk op „Sonnevanc“ bediening van Woord en Avondmaal had doen plaats vinden in zijn tegenwoordigheid, had niemand daartegen eenige aanklacht van ketterij kunnen aanvoeren, doch... het is goed, dat de Synode deze dingen duidelijk en scherp heeft uitgesproken. Er zijn altijd menschen, die aanmerkingen maken en critiek oefenen, en denzulk is nu het woord ontnomen, al eer zij het gevraagd hebben.

Gelukkig voor onze Stichtingen!

Het was geen wonder dat prof. Lindeboom zich bijzonder verblijdde.

Zijn leven is niet dat onzer inrichtingen van barmhartigheid één geworden, en hij moest even aan zijn dankbaarheid over dit besluit uiting geven.

En... de afzonderlijke bekertjes!

Zijn wij nu conservatief?

Wat niet zeggen wil, dat nu ineens aan alle Kerken de vrijheid is gegeven den éénen beker af te schaffen.

Nu ik toch met een rapport van prof. Kuyper bezig ben, wil ik op een andere zaak de aandacht vestigen, die ook door dezen prae-adviseur is toegelicht. Ik bedoel de delicate kwestie van den overgang tot een anderen staat des levens, waarover de Classis Haarlem een niet beknopt voorstel had ingediend, waarin verschillende motieven waren opgesomd, waarom zulk een overgang wel en niet geoorloofd is. En de Classis Leeuwarden had eveneens inzake deze materie enkele vragen aan de Synode voorgelegd, waarin ze o.a. verzocht, om de in art. 12 D. K. O. bedoelde „grote en gewichtige oorzaken“ nader en duidelijker te omschrijven.

Aan dezen laatsten wensch is niet voldaan.

De Synode heeft nog eens met veel ernst uitgesproken dat het ambt van Dienaar des Woords niet lichtvaardig verlaten, en allerminst om geldelijk

voordeel alleen z dienen, verzorgv honden, dat niet deze ve gewerkt zij geet

Natur leder Hierv en elke plaatst, het advi wijsheid

Wat Zij z

directeu kan wo

wijst de als Prof in de l

is over werping ken), z

schorm er ande voor de

tot de (meer le aan stu

Wille Gans

spijten, verlaten

zeggen: klinkt z

Mag

We v of het

ik naa

Ds. Hoe

hemsche

oord is

dat Bel

duidelij

sche Sy

men da

zekerd

sluit no

heid de

Noor

regeling

De k

verzoek

Een

hierbij

uit, dat

het begi

een and

die de

En... s

ging er

sche ge

zonder

Een

onderzo

Werke

want de

wezen,

die hu

'Kon o

men. In

er zijn

karig h

gemeent

tracteme

den om

ikante geen
ar zonden,
om erdoor
chap nader
niet, dat
te zal ver-
nd, die de
n zich toe-
gij zoudt
van buiten
om zich in
I Gods lof

HEPP.

ogelijk om
r Generale
onze lezers
k hun het
dorgelijke
ontbreekt
en het zou
uitenstaan-
ken wezen,
Zoo staat
resties, die
en ophou-
werk ver-
stilzwijgend

genomen.
dat de Sy-
de Classis
tingen met
le vieren,
leden der
en deelne-
nig, geheel
of. Kuiper,
vondmaal,
den kerke-
igt, geener-
o ze geen
des Heeren
Belijdenis
en. Zelfs
van afzon-
ch advies
eigerd, en
zelfs geen

voor onze
ingevoerd,
n der ge-
goeddukt,
n geschie-
kan zijn.
nuten ge-
n wij niet.
t op „Son-
dmaal had
gheid, had
in ketterij
ed, dat de
heeft uit-
e aanmer-
nzulken is
gevraagd

boom zich
ngen van
moest even
ing geven.

aan alle
nen beker

f. Kuiper
aandacht
ur is toe-
den over-
waarover
orstel had
en waren
el en niet
had even-
n aan de
zoekt, om
te en ge-
er te om-

oldaan.
niet uitge-
s Woords
n geldelijk

voordeel mag worden prijsgegeven; voorts dat alleen zij, die de Kerken, zij het dan indirect, blijven dienen als hoogleraar in de theologie of geestelijk verzorger, hun radicaal als predikant kunnen behouden; vervolgens dat de Kerken moeten toezien, dat niet door haar slechte bezoldiging en gierigheid deze verlating van den Dienst in de hand wordt gewerkt, maar... van de gewichtige redenen heeft zij geen nadere formulering gegeven.

Natuurlijk niet!
Ieder geval moet op zichzelf worden beoordeeld. Hiervoor zijn geen lijsten met regelen te geven, en elke Classis, die voor zoo'n geval wordt geplaatst, en voortaan bijgestaan zal worden door het advies der provinciale Deputaten, zal zelve met wijsheid en voorzichtigheid hebben te oordeelen.

Wat terstond de Classis Dordt geldt.
Zij zal moeten uitmaken of Ds. Vonckenberg als directeur van het Boudsbureau emeritus-predikant kan worden, of z'n radicaal moet prijsgeven. Mij wijst de beslissing der Synode op het laatste, want als Prof. Van Schelven, door zijn hoogleraarschap in de letteren tot een anderen staat des levens is overgegaan, (wat op de Synode door de verwerping van diens beroep duidelijk is uitgesproken), zal Ds. Vonckenberg wel geen ander lot beschoren wezen. Misschien denkt de Classis Dordt er anders over, maar ik zie niet in dat de arbeid voor de gereformeerde jongelingen, die toch niet tot de Gereformeerde Kerk behoeven te behoorren, meer kerkelijk is dan het academisch onderricht aan studenten der Vrije Universiteit.

Willen we deze broeders dan missen?
Ganschelijk niet, en het zal met mij menigeen spijten, dat zij den kring der „pastores" moeten verlaten. Zal het dan niet meer oorbaar zijn te zeggen: Dominé Vonckenberg? Een andere titel klinkt zoo vreemd.

Mag ik dicht in de buurt blijven?
We waren zoo genoegelijk met de vraag bezig of het artikel 12 of 13 moest zijn, en nu verhuis ik naar dit laatste artikel, dat door wijlen Ds. Hoekstra, den geestigen, hoogst-bekwamen Arnhemschen predikant, niet zonder reden gequalificeerd is als het Bethesda in onze Kerken. En... dat Bethesda-karakter kwam op deze Synode weer duidelijk uit. Hoewel in 1917, op de Rotterdamse Synode, nog een beslissing gevallen was, en men daar hoopte de rust voor meerdere jaren verzekerd te hebben, bleken de Kerken door dat besluit nog niet bevredigd te zijn, en van de gezondheid dezer regeling allerminst overtuigd te wezen. Noord-Holland en Overijssel wilden een andere regeling.

De kerkeraad van Den Helder deed eenzelfde verzoek.

Een ouderling uit Wormer voegde zijn wensch hierbij, en het kwam ook op de Synode duidelijk uit, dat men, met onverzwakte handhaving van het beginsel in art. 13 uitgedrukt, toch heel gaarne een andere wijze van uitvoering zag aangenomen, die de lasten over de Kerken billijker verdeelt. En... wat te Rotterdam nog niet mogelijk was, ging er in Leeuwarden, waar de radicale en frische geest van het Noorden over alle harten woei, zonder stemming door.

Een commissie van drie personen zal de zaak onderzoeken.

Werke haar arbeid mede tot volledig herstel, want dan zal er onder ons niet minder vreugde wezen, dan bij alle emeriti, weduwen en wezen, die hun pensioen aanmerkelijk zagen verhoogd. 't Kon ook niet anders. De nood was hoog geklommen. In menig gezin werd armoede geleden, en er zijn oude broeders, die nu o zoo zuinig en karig hun levensavond moeten slijten, terwijl de gemeenten, die zij vroeger dienden voor 'n laag tractement, maatschappelijk welvaren en hoog bienden om een dominé naar haar keuze te krijgen.

Ook in dit opzicht is er bekeering noodig.
Openbare zich in vele Kerken de Zacheus-geest, die doet spreken: al wat ik te weinig gegeven heb, geef ik vierdubbel weer! Dan komt er ook voor de geëmeriteerden wegens invaliditeit verademing. Het spijt mij nog, dat er overwegende redenen waren om mijn voorstel, dat hun het volle pensioen wilde toekomen, nog niet aan te nemen. Als over drie jaar deze ellende dan maar wordt weggenomen.

Over drie jaar.
Dan komt ook aan de orde het echtscheidings-rapport en het professoraal advies aangaande de Evangelisatie. Deze beide waren zóó laat aan de Kerken toegezonden, dat van nauwkeurige bestudering geen sprake kon zijn, terwijl de Synode ook meer licht wenschte omtrent de redenen voor echtscheiding, waarover prof. Ridderbos een van die der andere Deputaten afwijkende meening voorstond. Dit uitstel beteekent natuurlijk niet dat in deze drie jaren de Evangelisatie-arbeid stil moet liggen. Dit werk kan „onverhinderd" voortgaan, en het zal mij, er ook geen groote schade door lijken, dat de Synode geen beslissing nam. Het rapport bevatte weinig nieuwe dingen, en de lijnen, die daarin zijn aangegeven, worden reeds lang gevolgd. En... de natuur zal ook hier sterker zijn dan de leer.

Een groot deel van den Synodalen tijd wordt en is weer in beslag genomen door de zaken der

Zending, die op het agendum o zoo kort en met 'n enkel woord zijn vermeld, maar de eene sessie na de andere vullen. En... welk een overeenkomst tusschen agendum en vergadering! Zoo kort als het eerste over de missie is, zoo weinig zeggend is ook de Synode, want over de missionaire rapporten vraagt bijna niemand het woord en wordt schier geen stemming gehouden.

Hoe komt dat?
Is er voor de Zending weinig belangstelling?
Allermint?
Zijn deze zaken van minder gewicht?
Wie durft het te beweren?
Zijn de rapporten en voorstellen niet belangrijk?
Maar... hoe zou dat mogelijk zijn? — doch het diepe zwijgen en de stille instemming der Synode laat zich alleen hieruit verklaren, dat Indië zoover weg en de missie aan uitnemende mannen toevertrouwd is.

Wie durft tegen de Deputaten op te komen?
Wie waagt den strijd tegen den „officier" Breukelaar en den ridder van de Oranje Nassau-orde Hania? En dan waren er ditmaal niet minder dan vijf broeders uit Indië. Dr. van Andel, Ds. Colenbrander, Ds. Merkelijn, Ds. Zwaan en Dr. Offringa verblijdden ons door hun tegenwoordigheid, en Java scheen leeggestroomd. Maar... ons tot heil! Wat was het kostelijk hun woord te hooren! Wat heeft God ons in deze mannen uitnemende krachten gegeven, en wij hopen, dat de besluiten der Synode hun arbeid mogen vergemakkelijken en voor de Zending ten zegen zullen zijn.

Die besluiten grijpen nog al in.
Ik denk b.v. aan de opleidingsschool op Soemba, die minstens f40.000 zal kosten; aan de mutatie aan de Keuchenis-school, en, wat niet direct de Zending raakt, de zelfstandige Classisvorming op Java. Met deze laatste decisie wenschte de scriba-deputaat der Classis Den Haag voor de correspondentie met de buitenkerken, tot haar ressort behoorende, niet alleen de Indische Kerken, maar ook zichzelf allerhartelijkst geluk.

De arbeid onder de verstrooiden geeft ook veel reden tot dank.

Dr. Harrenstein werkt op Sumatra met veel zegen. En nu begint Bandoeng ook.
God zegene onze broeders en zusters in Indië rijkelijk met Zijn genade.

Van Indië ga ik nog even naar 't moederland toe. Van de missionaire naar de gewone predikanten, die wel geen zending drijven onder heidenen, doch desniettemin staande met paganistische factoren onder de broeders in aanraking kunnen komen. En tot die niet-christelijke elementen behoort ook de zuinigheid van sommige Kerken ten opzichte van het tractement, dat nog op menige plaats beneden het zedelijk-geoorloofde blijft.

Och — dat Hania's rapport overal gelezen werd!
De Commissie tot verbetering der predikants-tractementen moest van zulke droeve dingen melding maken. Wel kon zij ook van veel goeds spreken, want de totaalsom der tractementen is sinds 1917 met f680.000 verhoogd, maar er blijven nog teveel donkere plekken in dit deel van ons kerkelijk leven.

Kan het anders worden?
Ja, want het kapitaal der Gereformeerden is volgens Dr. Hania in de laatste jaren met 60 miljoen vermeerderd. 't Is voor een dominé haast niet om uit te spreken of te gelooven.

Moge dan het licht voor allen dagen.
Dan zal ook het onbekende comité, dat met lofwaaardige geheimhouding in veler stille armoede hulp verleende, en op ons aller waardeering aanspraak maakt, niet meer noodig wezen.

De dienaar zal van het altaar leven.

K. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het sociale leven vertoont in onze dagen een gansch ander beeld dan het politieke. Is het op dit laatste terrein betrekkelijk rustig, en heeft met name de aanneming der nieuwe Onderwijswet aan velerlei onrust een einde gemaakt, in de maatschappelijke verhoudingen stormt en bruist het van onvrede, en schijnt er aan de beroering geen einde te kunnen komen. Alles is in, en helaas dikwerf heillooze, beweging. Van stabiliteit is geen sprake meer. De eene staking rolt over de andere als de golven aan het zeestrand. De loonacties en uitsluitingen zijn niet van de lucht. Het wordt een wonder wanneer allen aan den arbeid zijn en er in 't geheel geen werk stilstaat, en met niet te verbergen vroege vraagt ieder, die niet aan de oppervlakte blijft staan, zich af, wat er van zoo'n wereld moet terecht komen.

Het kan zoo niet voortgaan.
De loonen klimmen steeds hoger.
De productie wordt helaas minder.
De prijzen stijgen ondanks schoone profetieën, en als er geen stilstand in deze angstwekkende oprijving en dwaze jacht komt, zal de ontevredenheid toenemen, en het sociale leven in een moeras van diepe ellende verzinken.

Zijn er voor dien droeven toestand ook oorzaken aan te wijzen?

Zeker wel, al zal ieder toestemmen dat dit leven zoo gecompliceerd is, en er in de tegenwoordige

verwikkelingen zooveel factoren samenwerken, dat er van een preciese diagnose moeilijk sprake kan zijn. Toch zijn er wel elementen te noemen, waaruit de malaise dezer dagen zich laat verklaren, en dan denk ik natuurlijk allereerst aan den jammerlijken invloed van den wereldoorlog en den crisistijd. Deze periode heeft veelszins ontwrichtend gewerkt. Zij heeft de maatschappelijke verhoudingen scheef getrokken. Het sociale besef is door haar verzwakt, en zij heeft, zelve in ongerechtigheid geboren, tal van ongerechtigheden in het sociale leven veroorzaakt.

Moet ik dit nog bewijzen?
Deze periode kenmerkt zich immers door onheilge geldzucht aan den eenen en bittere „verellendiging" aan den anderen kant; zij is de tijd van oorlogswinst en achteruitgang in zaken; van opeenhooping van kapitaal en droeve verarming; van onverantwoordelijke vermeerdering der weelde en schreiende toename der ontbering; van kettighandel en effecten-verlies; van hamsteren en ondervoeding; van ontduiking der wet en honger, omdat er geen geld was om buiten de distributie te kopen; van prijsopdriving en woningwoeker, en... is deze sombere opsomming niet voldoende? Kan het dan nog bevreemden, dat bij zulk een omverwerping van alle maatschappelijke ordeningen, het gansche leven in de war is en niemand den moed en de kracht bezit het verlossend woord te spreken?

Maar er is meer.
De verwarring vindt haar oorzaak ook hierin, dat de laatste zes jaren een radicale breuk hebben geslagen met het verleden. Tusschen den toestand in het begin van 1914 en dien van nu ligt, ja in werkelijkheid een korte spame tijds van pas een halve decennie, maar als we op de groote veranderingen die plaats vonden, letten, is het alsof we tientallen van jaren verder zijn.

En... die sprong is te groot geweest.
Die overgang uit een wereld, waarin op sociaal terrein zich wel de vragen vermenigvuldigden, doch de geleidelijkheid nog den scepter voerde, in een tijd vol onzekerheid en mutatie hebben wij niet kunnen verdragen, en door die breuk is het leven veel te veel geschokt. Wij zijn uit onze kracht gegroeid. Wij hebben ons evenwicht verloren. De harmonische, evenredige ontwikkeling van alle gedingen in het maatschappelijk geheel, en dat is toch de waarachtige sociale bloei, is onmogelijk geworden, en nu kermt en jammert de wereld van disharmonie.

Laat ik een voorbeeld mogen noemen.
De acht-urige arbeidsdag is voor sommige bedrijven beslist noodzakelijk, en er zijn tal van werkzaamheden, die om nog korter werkduur vragen, maar voor heel het bedrijfsleven is hij toch geen vereischte. Alle arbeid is in dit keurslijf van een bepaald aantal uren niet te dringen, en al moet de Overheid waken voor verkeerde exploitatie van de arbeidskrachten, de toepassing van één regel voor alle bedrijven, zal, waar de arbeid zoo gevarieerd is, op schade voor het economische leven in zijn geheel uitloopen. En gesteld dat deze acht-urige werkdag over de gansche linie een onafwijshare eisch was, dan kan het maatschappelijk organisme er toch niet tegen, dat met een grooten sprong deze sociale begeerte realiteit wordt.

Hier had de geleidelijkheid moeten betrach worden.

Zoo'n vaart is niet bij te houden, en al is het nu waar dat alle verhoudingen radicaal zijn omgekeerd, en we, bij zooveel veranderingen, wel moesten meespringen, toch is aan deze sprongen en schokken de groote beroering en onrust dezer dagen in niet geringe mate te danken.

Nog een andere oorzaak valt er aan te wijzen.

Allermint mag vergeten, dat de voortgang der revolutionaire ideeën en de overwinning, welke het Socialisme en Communisme in verschillende landen behaald hebben, aan deze woelingen niet vreemd zijn. Het succes dezer partijen is, hier minder en daar meer, voor velen een overweldigend geweest, en onder den druk van haar actie en de geweldige stuwing van haar sociale kracht, zijn talloos velen in beweging en beroering gekomen, die vroeger er niet aan gedacht zouden hebben hun vredige rust te verlaten. En deze storm werkt voort. Straks zullen de bezadigde elementen hem niet meer kunnen keeren, en als de massa eenmaal is ontwaakt, en, van God en Zijn Woord vervreemd, naar haar „vrijheid" grijpt, zal de woeling van heden nog slechts kinderspel zijn bij de ellende, die dan de wereld te aanschouwen geeft.

Is dan de ontwrichting aan het Socialisme te danken?

Niet alleen aan deze richting, maar wel mede aan haar ideeën. Want zij heeft jarenlang niets anders gezaaid dan bitterheid en ontevredenheid; met haar prediking van den klassenstrijd heeft zij in de harten van tienduizenden stelselmatig vijandschap gekweekt; door alleen aan te dringen op materiele verbetering heeft zij den zin voor het geestelijke geheel gedood, en nu maaien we den jammerlijken oogst van haar zaaisel.

Doch hieraan voeg ik terstond iets toe.

Wij mogen het Socialisme niet als zondebok gebruiken, want er zijn meer schuldigen. Debet aan de tegenwoordige malaise is ook de achterstand, die in de loonen heerschte, en de onevenredigheid